

ELEKTRONİK TİCARETTE TÜKETİM VERGİSİ OLARAK KDV’NİN ETKİNLİĞİ

Güneş ÇETİN GERGER

Celal Bayar Üniversitesi

Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu

Şehitler Mh. Mehmetçik Cad. (Turgutlu Yolu Üzeri), No: 14, MANİSA

E-posta: gunes.cetin@hotmail.com

Özet

Günümüzde elektronik ticaretin yaygınlaşmasıyla birlikte elektronik ticarete vergilendirme sorunu ortaya çıkmıştır. Katma Değer Vergisi (KDV) mal ve hizmet ticareti üzerinden tarh edilen bir vergidir. OECD ülkelerinin büyük çoğunluğunda uygulanan KDV, elektronik ticaret açısından önemli bir konu olmuştur. Globalleşme ve ticaret yapısındaki hızlı değişim sonucu KDV ile ilgili düzenlemelere ihtiyaç duyulmuştur. Elektronik ticarete yaygın bir şekilde kullanılmasına rağmen KDV’nin tarh ve tahsil aşamaları için küresel ölçekte düzenlemeler ile fikir ve uygulama birliği yapılmalıdır. Bu çalışmada elektronik ticarete tüketim vergisi olarak KDV’nin etkinliği incelenmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: KDV, Elektronik Ticaret, İfa Yeri

Alan Tanımı: Bilişim Hukuku (Maliye-Mali Hukuk)

THE EFFICIENCY OF VALUE ADDED TAX AS CONSUMPTION TAX FOR ECOMMERCE

Abstract

Nowadays it has emerged electronic commerce taxation problem with the spread of electronic commerce. Value Added Tax (VAT) is a tax that is obtained from levied on trade in goods and services. VAT which is applied to the majority of OECD countries has become an important issue in terms of electronic commerce. Result of globalization and rapid change in the structure of trade regulations were needed with related to VAT. Despite the widespread use of electronic commerce global scale and implementation arrangements and union of idea and practice should be made for the imposition and collection of VAT. This study will examine the effectiveness of VAT as a consumption tax electronic commerce.

Key Words: VAT, E-Commerce, Place of Performance

JEL Classification: H21, K34

1. GİRİŞ

1.1 KDV ve E-Ticaret Uygulaması

Katma Değer Vergisi, genel tüketim vergilerinin en gelişmiş şeklidir. Avrupa Birliği ülkeleri ve birçok ülkede uygulanmaktadır. KDV yayılı muamele vergisi özelliğini taşır ve üretim zincirinin tüm aşamalarında alınmaktadır (Bilici, 2006: 243). KDV OECD ülkelerinin yirmi yedisinde uygulanmaktadır.

Elektronik ticaretin patlaması 1990'lı yılların sonunda belirsizliği de yaratan hızlı bir değişimle gerçekleşti. Vergi otoriteleri KDV'nin tutarlı bir şekilde küresel dünyaya adapte edilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. İş dünyası ve vergi idareleri ortaklaşa bir yaklaşımın sorunu çözmek için gerekli olduğunu belirtmiştir. Hükümetler 1998 yılında OECD Ottawa konferansında uluslararası ortak kurallar oluşturmak için süreci başlatmıştır (OECD:2008;33). KDV vergisi mükellefinin ülke içerisindeki mal teslimleri, hizmet ifaları ve ithalata uygulanır. İnternet üzerinden yapılan ticaret günümüzde normal ticaretteki gibi aynı vergi kanunlarıyla değerlendirilmesine rağmen elektronik ticaret ile yapılan işlemlerin nasıl vergilendirileceği, vergilendirilip vergilendirilemeyeceği hakkında kesin hükümler yoktur. İnternet ortamında yapılan hizmet ve mal satışındaki KDV açısından temel sorunlar şöyledir; Ürün nerede satılmıştır?, Ne zaman vergilendirilecek?, Vergilendirme hakkına kim sahip olacak? gibidir.

E-ticarette genel problem yerelsellik ilkesinin uygulanmasına dayalı olarak teslim ve ifa yerine ilişkin kuralların işleyişinde ortaya çıkar. Bu problem malın niteliğine göre de değişen bir hal alır. Sınırdan geçen maddi eşya geleneksel yöntemlerle vergilendirilirken hem siparişin hem de teslimin çevrimiçi bir şekilde tamamlandığı hallerde bunların mal mı yoksa, hizmet mi olarak değerlendirileceği konusunda sorun yaşanmaktadır (Yaltı:2003;215).

- *Sipariş Edilen Fiziki Mallar:* Fiziki malların teslimiyle sonuçlanan elektronik ticarete herhangi bir sorun yaşanmamaktadır. Fiziki mallar teslim edildiği yerde tarh ve tahakkuk ettirilir. Hem gümrük vergileri hem de KDV gümrükten geçtiğinde tahsil edilir. Birçok ülkede bu şekilde bir uygulama vardır.
- *Sipariş Edilen Sanal Mallar:* Müzik, video, e-kitap gibi dijital ürünler elektronik ticaretin bilgisayar verileriyle aktarılması yoluyla gerçekleşir. Ülke sınırları içinde firmalarca kayda alınıp devlet tarafından denetimi

yapıldığı için sorun yaşanmaz. Fakat sınır ötesi ticarete malların tesliminde gümrükten geçiş söz konusu değildir ve takip edilebilir bir belirtisi de bulunmamaktadır. KDV açısından bu yüzden sorun teşkil etmektedir.

Dolaysız elektronik ticaret hem siparişin hem de teslimin çevrimiçi bir biçimde tamamlandığı zamanlarda, yani kitap, müzik CD'si, dergi gibi malların sanal mallara dönüştüğü zamanlarda bu malların nitelendirilmesinde hizmet mi yoksa mal olarak değerlendirilmesi gerektiği sorunu ortaya çıkan öncelikli bir problemdir. İşlemin mal ve hizmet olmamasına göre ifa yeri kuralı farklılaşır, uygulanacak vergi oranları da değişebilir. Ayrıca, Avrupa Topluluğu hukukunda hizmetler kendi içinde farklı ifa yeri kriterlerine tabi olmaktadır. Bu yüzden uluslararası fikir ve uygulama birliği gerekir (Yaltı: 2003;215).

2. HİZMETLER AÇISINDAN TÜKETİM YERİ KURALI

Başlıca sorun e-ticaret aracılığıyla firmalar arası hizmet sunumları üzerinden hesaplanan KDV'nin tarh ve tahsilinin sağlanmasıdır. Ayrıca firmalardan nihai tüketicilere yapılacak hizmet sunumları üzerinden de KDV'nin nasıl tarh ve tahakkuk ettirilebileceği konusunda büyük sorunlar bulunmaktadır. Tüketim yeri kuralı uluslararası işlem üzerinden vergiyi tarh ve tahakkuk ettirecek ülkenin belirlenmesini sağlamaktadır. Ottawa Konferansı'nda kabul edildiği üzere, tüketim vergileri, ancak tüketimin yapıldığı yerdeki hizmetler üzerinden alınabilir.

Avrupa Komisyonu elektronik ticaretin büyümesinin etkilerini, KDV'nin tahsilâtı ve sınır ötesi ticaret üzerinde değerlendirmiştir. AB Komisyonu Avrupa Birliği müşterileri tarafından AB dışından olan mallara büyüyen miktarda harcama yapıldığını izlemiş ve üye devletlerin işlem gerçekleştiğinde KDV tahsilâtının böyle sınır ötesi sevkiyatlar için gerekli kontrolleri gerçekleştirip gerçekleştirmediğini güdeme getirilmiştir (NAO:2006;8).

Avrupa Komisyonu, zararlı rekabete neden olan yurt dışında yer alan işletmeler tarafından AB içinde KDV'siz elektronik hizmet satışıyla başa çıkmak için çalışıyor. Komisyon ayrıca KDV'nin AB içindeki işletmelerden AB müşterileri için elektronik hizmet sağlayıcıları üzerinde uygulanan, düşük oranlı KDV'nin avantajını yaşayan diğer üye devletlerin işletmeler üzerindeki etkilerini değerlendirmiştir (NAO:2006;8).

AB ortak KDV sisteminde 1999 yılında ve 2002 yılında yapılan değişiklikler altıncı KDV direktifinin hizmet olarak kabul edilen ve elektronik ticarete konu olan dijital ürünlerin KDV'ye tabi tutulmasını özel kurallara bağlamıştır.

Bu konular OECD tarafından düzenlenen Ottawa 'da 1998 yılında Bakanlar Konferansında "Sınırsız Dünya-Global Elektronik Ticaretin Artan Potansiyeli" başlıklı konferansta da yansıtılmıştır. Konferans geleneksel ticarete uygulanan temel vergilendirme prensiplerini elektronik ticarete uygulamayı kabul etmiştir. Sınır ötesi ticarete KDV gibi dolaylı vergilemenin hizmetin tüketildiği yerde alınması gerektiğini kabul etmiştir. (NAO:2006;8)

OECD'nin tavsiyelerini Avrupa Komisyonu aşağıdaki gibi duyurmuştur;

- Elektronik ticarete KDV'yi içeren yeni veya ek bir vergi konulmamalı, fakat mevcut vergiler adapte edilmeli ve böylece elektronik ticarete uygulanabilmeli.
- KDV için elektronik teslimlerin hizmet olarak değerlendirilmesi gerekir. (OECD'nin tavsiyesi bu ürünlerin diğer mallar gibi kategorize edilmemesidir.)
- AB'deki müşteriler için elektronik hizmet sağlayıcıları burada vergilendirilmelidir (NAO:2006;7).

OECD ve Avrupa Komisyonu elektronik ticaretin vergilendirilmesi için geniş bir çalışma üretmeye devam etmektedir. Aslında, KDV'nin bireyler tarafından beyan edilebilmesine, tarh ve tahakkuk etmesine kolaylık sağlayan yol ve yöntemler bulunmak suretiyle, anılan sorunlar çözüme kavuşturulabilir.

3. ELEKTRONİK HİZMETLER ÜZERİNE VERGİLEME (VoES)*

Bu sistem AB üyesi olmayan işletmelerin AB içinde bir vergi idaresine kayıt yaptırıp KDV'yi ödeme sistemidir. Üye devletlerde müşterisi olan devletler kayıt yaptırabilir. Bu program altında bütün muameleler vergiye tabidir. AB dışında bulunan müşterilere telekomünikasyon hizmeti veren firmalara KDV muafiyeti getirilmiştir. (McLure, 2003). İşletmelerdeki önemli değişiklikler müşterilerinin nerede olduğunu belirlemek ve elektronik hizmetlerden doğru KDV'yi doğru üye ülkeden alabilmeyi gerektirmiştir. OECD yapılan ödemelerdeki fatura bilgisine bakılarak müşteri konumunu belirlemek, takip yazılımı kullanmak, kart bilgilerini kullanmak gibi birçok yöntem önermiştir.

Müşterinin yeri ve durumu hakkındaki bilgiler için İngiltere Ulusal Denetim Ofisi (NAO) bazı ayrıntıların dikkat edilmesi gerektiğini KDV bilgi formunda belirtmiştir (NAO:2006;20).

Buna göre;

VoES= VAT on E-Services

- ✓ Müşterinin posta adresi ürünün ve faturanın gönderileceği adres ile aynı olmalı
- ✓ Ödeme kredi kartı ile kabul edilmeli ve müşterinin eve adresi ve fatura adresi kıyaslanmalı
- ✓ Ödeme kredi kartı ile olmalı, özel yazılım kullanılmalı ve kredi kartının bulunduğu banka ve müşterinin ülkesi karşılaştırılmalı
- ✓ Yer- lokasyonu (geo-location) veya özel yazılım kullanılmalı

Vergilerin doğru bir şekilde ödenip ödenmediğini tespit etmek için etkin bir denetim sistemi gereklidir. Doğru verilere ulaşmak için teknolojiden faydalanmak gereklidir. Bunun için özel yazılımlar kullanılmalı ve dolayısıyla vergi idarelerinin program üreticileri ile işbirliğine girmeleri gerekmektedir. Vergi idareleri bunu desteklemelidir. Elektronik noterler tarafından verilen zaman damgası gibi uygulamaların kullanılması ise denetimin güvenilirliğini sağlayacaktır(OECD,2001:76).

Tablo 1: OECD Ülkelerinde KDV Oranının GSYİH' ya Oranı

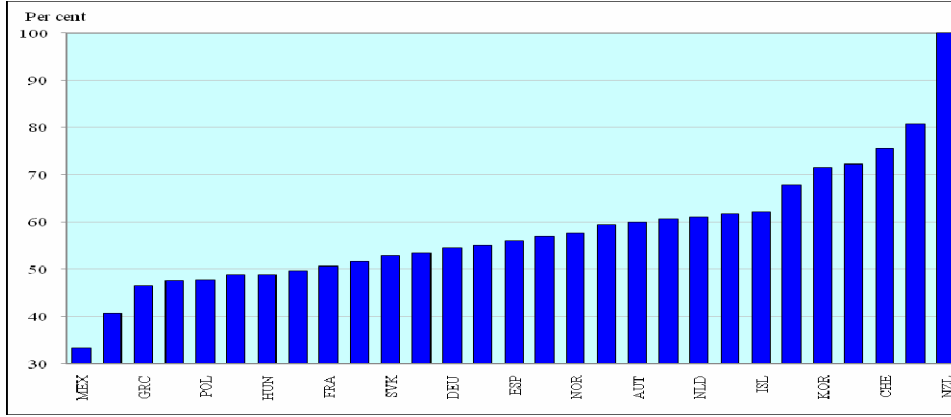
CAN	SVK	TUR	DEU	SWE	ESP	AUS	NOR	CZE	AUT
3,13	7,44	5,45	6,35	9,07	6,39	4,16	7,96	6,61	7,66
MEX	ITA	GRC	PRT	POL	GBR	HUN	BEL	FRA	FIN
33,4	5,87	6,75	8,03	7,7	6,72	7,71	7,11	7,3	8,65
NLD	DNK	ISL	IRL	KOR	JPN	LUX	NZL	CHE	
7,46	10,23	11,13	7,65	4,49	2,57	5,33	9,11	3,91	

2005 for Australia, Belgium, Greece,Iceland,Ireland, Mexico and Poland. 2004 for Portugal and Italy.

Kaynak: OECD (2008), Revenue Statistics database, March 2008, and OECD Consumption Tax Trends.

OECD ülkelerine baktığımızda GSYİH' nin vergi geliri olarak KDV'nin önemli bir yüzdeyi oluşturduğunu görmekteyiz. Bu yüzden günümüz gerekliliklerinden biri olan e-ticaret açısından da KDV'ye ilişkin düzenlemelerin dikkate alınması gerekmektedir. Ayrıca OECD ülkelerinde KDV geliri hasılat oranı da yüksektir.

Grafik 1: OECD Ülkelerinde KDV Geliri Hasılat Oranı

Source: OECD (2008), Consumption Tax Trends 2008: VAT/GST and Excise Rates, Trends and Administration Issues. Vergi Tahsilatının Etkinliği (KDV geliri/Ulusal tüketim $\times$ 100)/(Standart KDV oranı) $\times$ 100
Index increasing in efficiency. The VAT revenue ratio is defined as the share of VAT revenues to consumption divided by the standard rate, expressed as a percentage ((VAT revenues/National consumption $\times$ 100)/(Standard VAT rate)) $\times$ 100. National consumption includes salaries and wages of the public sector which are generally not subject to VAT. Hence, variations of the VAT revenue ratio across countries to some extent reflects differences in the size of government.

Tablo 2: OECD Ülkelerinde KDV Geliri Hasılat Oranı (VRR)

SVK	TUR	DEU	SWE	ESP	AUS	NOR	CZE	AUT	FIN
53,0	53,3	54,5	55,1	55,9	57,0	57,8	59,4	60,0	60,6
MEX	ITA	GRC	PRT	POL	GBR	HUN	BEL	FRA	CAN
33,4	40,7	46,4	47,6	47,7	48,7	48,8	49,6	50,7	51,6
NLD	DNK	ISL	IRL	KOR	JPN	LUX	NZL	CHE	
61,0	61,7	62,2	67,7	71,5	72,3	80,8	100	75,6	

Kaynak: OECD (2008), Consumption Tax Trends 2008: VAT/GST and Excise Rates, Trends and Administration Issues.

KDV hasılat oranında KDV kaçakçılığının boyutunu değerlendirebilmek için efektif KDV oranının standart KDV oranıyla kıyaslaması ile bulunur. Türkiye’de efektif KDV oranı 2005 yılında yüzde 9,6’ydi ve bu oran yüzde 18’lik standart oranın yarısından biraz fazlaydı (yüzde 53). KDV gelir oranı (VRR) 2003 yılındaki yüzde 63’lük değerinden, daha önceki artıştan sonra, aşağıya inmiştir. VRR vergi tahsilatının etkinliğini gösteren ham bir vekil değişkendir bu göstergede yakın zamanda yaşanan düşüş vergi kaçırmada artışın göstergesi olabilir. (WB, 2010:26). Vergi kaçırma özellikle e-ticaret alanında etkili olmaktadır. OECD ülkelerinde baktığımızda KDV etkinliği Japonya, Lüksemburg, Yeni Zelanda, İsviçre’de etkinlik yüksektir. KDV tahsilatındaki

etkinlik yüksek olmasına rağmen elektronik ticarete kayıt altına alma güçlüklerini göz önüne aldığımızda bu etkinliğin daha fazla olabileceğini söyleyebiliriz.

3. Türk Vergi Kanunlarında KDV ve E-Ticaret Açısından Değerlendirilmesi

Türk Vergi Kanunlarından olan Katma Değer Vergisi Kanunu'nda verginin konusu mükellefi ve teslim ve teslim sayılan haller, hizmet ve hizmet sayılan haller, vergiyi doğuran olay KDVK 'nın ilk on maddesinde düzenlenmiştir. KDV elektronik ticaret üzerinde çok sık kullanılmasına rağmen, uluslar arası işlemlerde daha etkin konuma gelmelidir. Ülkemizde KDV kanununda bazı düzenlemelere ihtiyaç vardır. KDV açısından elektronik ticarete baktığımızda ürün ve hizmetleri iki ayrı biçimde değerlendirebiliriz. İlk olarak; internet üzerinden sipariş edilerek teslim edilen fiziki mallar, ikincisi; dijital ürünlerin çevrimiçi teslimi şeklinde sunulan hizmetlerdir. OECD'nin KDV ile ilgili temel ilke kararları: Vergilemenin tüketimin yapıldığı yerde yapılması, dijital ürünlerin hizmet olarak değerlendirilmesi, Vergi toplama mekanizmalarının geliştirilmesinden oluşmaktadır. OECD ilkeleri açısından TVS'de vergilemede tüketim yeri ilkesi uygulaması nedeniyle sorun oluşturmayacaktır. Mal ve hizmet ayrımı yapılırken 4503 Sayılı Kanunla KDVK'nın 6.b maddesi ile AB ülkelerinin hem KDV hem de dolaylı vergiler konusunda uyum sağlamak için oluşturdukları 6 No'lu direktif doğrultusunda yapılmıştır. Elektronik ticarete genel olarak maddi nitelik taşıyan malların gayri maddi türevlerinin KDVK uygulaması açısından kabul gören hizmet olarak değerlendirilmesi gerekir. Bunun için ayrı bir tanım hükmü getirilmelidir (Yaltı: 2003:233). KDVK'ya göre bir işlemin nerede vergilendirileceği coğrafi olarak bir yere bağımlılık esasına bağlanmıştır. Hizmetin yapıldığı veya işlemi yapan kişinin bulunduğu yer vergilemenin yapılacağı yer olacaktır. TVS'de KDV açısından "varış ülkesi" ilkesi uygulandığından mal ve hizmetler tüketildikleri yerde KDV'ye tabi tutulmaktadır. Buna göre, ülkeler ihraç ettikleri mal ve hizmetlere KDV istisnası uygularken, ithal ettikleri ürünlerden KDV tahsil etmektedir. Ancak, dijital ürünlerde yabancı ülkeden ekonomik bir değeri olan herhangi bir dijital ürünün Türkiye'ye gönderilmesi durumunda, bu ürünün vergi idaresi tarafından belirlenmesi ve vergilendirilmesi oldukça zor, hatta olanaksızdır (Ceran, Çiçek, 2007:302). Hizmetin Türkiye'de yapılması, hizmetin fiilen Türkiye'de verilmesini ifade eder. Bir hizmet, fiilen Türkiye'de verildiği takdirde, başka hiçbir ölçüte gerek kalmadan Türkiye'de yapıldığı kabul olunur. Fiilen Türkiye'de yapılan ancak yurt dışındaki müşterilere yönelik hizmetler vergiden istisnadır. (KDV,m.11/1(a)). Hizmetin fiziksel olarak Türkiye'de verilmediği hallerde, hizmetten Türkiye'de faydalanılması durumunda ifa yeri Türkiye'dir. Yurt dışında verilen bir hizmetin ancak Türkiye'de faydalanıldığı için Türkiye'de yapılmış sayılır ve bu anlamda

burada bir ithalat değil “Türkiye’de yapılan bir hizmet” söz konusudur. KDVK’ya göre vergi mükellefli yurt dışındaki kişi veya kurumdur (Yaltı,2003:235).

Ülkemizde elektronik ticaret hacmi yaklaşık 12 milyar liraya ulaşmıştır. Bu işlemleri kontrol altına almak için Maliye Bakanlığı e-ticaret hacmini izleme uygulamalarını başlatmıştır.

4. SONUÇ

KDV günümüzde yaygın bir tüketim vergisi olarak kullanılmaktadır. Vergi hasılatı açısından etkin bir vergi türü olan KDV, yirmi yedi OECD ülkesinde uygulanmaktadır. Elektronik ticaret 1990’lı yıllardan sonra hızla bir gelişmeye girmiştir. Ülkelerin en önemli gelir kaynaklarında olan vergiler, elektronik ticarete de yer almaktadır. KDV elektronik ticaretin önemli bir vergisel boyutudur. Devletler elektronik ticaret üzerinde KDV toplayabilmek için çeşitli ilkeler üzerinde uzlaşmış olmalarına rağmen henüz tam bir hukuk birliği ve yasal düzenleme yoktur. Teknolojik açıdan da ülkelerin farklı düzeylerde bilişim uygulamalarına sahip olması e-ticaret etkinliğinin özellikle sanal mallar üzerindeki takibini zorlaştırmaktadır. Bunu sağlayabilmek için gelişmiş ülkeler bazı öneriler getirmişlerdir. E-ticaretin vergilendirilmesinde yerellik ilkesi benimsenip ve tüketildiği yerde vergilendirme kuralı kullanılmaktadır. Elektronik hizmet olarak sanal malların değerlendirilmesi yapılmalı ve buna göre vergi oranları belirlenmelidir. Bazı ülkelerde elektronik hizmet kapsamında görülen malların vergiden muaf olması kuralı getirilmiştir. KDV’nin e-ticaret üzerindeki etkinliği, ülkelerin öncelikle bu konudaki hukuksal altyapılarını bütünleştirmesi daha sonra da teknolojik boyutta geliştirilen yazılımları paylaşması ve kullanması ile mümkündür. Ayrıca elektronik ticaret üzerindeki etkili denetim faaliyetleri de etkinliği arttıracaktır. Ülkemizde elektronik ticaret 12 milyar liralık bir rakama ulaşmıştır, ve Maliye Bakanlığı’nın elektronik ticaretin izlenmesi yönünde çalışmaları başlatmıştır.

KAYNAKÇA

Bilici, Nurettin, Vergi Hukuku, Seçkin Yayıncılık, 13. Baskı, Ankara, 2006, s.243.

Ceran, Yunus, Çiçek, Recep, “Elektronik Ticaretin Vergilendirilmesine İlişkin Türk Vergi Sisteminde KDV açısından bir Değerlendirme”, Celal Bayar Üniversitesi Yönetim ve Ekonomi Dergisi, Yıl:2007, Cilt:14 Sayı:1.

Dünya Bankası (2010), “Kayıt Dışılık: Nedenler, Sonuçlar, Politikalar”, Avrupa ve Orta Asya Bölgesi Rapor No. 48523-TR, Türkiye Ekonomik Raporu, <http://siteresources.worldbank.org/TURKEYEXTN/Resources/361711-1277211666558/CEM2010_tr.pdf>, (25. Mart. 2011).

McLure, C. E. (2003). The Value Added Tax on Electronic Commerce in the European Union, *International Tax and Public Finance* 10 (6): 753-762.

National Audit Office, HM Revenue & Customs Vat on E-Commerce, London, 2006, www.nao.org.uk

OECD (2008), *Consumption Tax Trends 2008: VAT/GST and Excise Rates, Trends and Administration Issues*.

OECD (2008), *Revenue Statistics database, March 2008, and OECD Consumption Tax Trends*.

OECD (2001), *Taxation and Electronic Commerce Implementing the Ottawa Taxation Framework Conditions, E-Book*.

Yaltı, Billur, *Elektronik Ticarete Vergilendirme, Der Yayınları, İstanbul, 2003*.